

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Cursus theologici iuxta scholasticam huius temporis
Societatis Jesu methodum tomus ...**

Amico, Francesco

Duaci, 1640

Disputatio Septima. De æternitate Dei.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82000](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82000)

S. Thomas.
Scotus.

quia quod producit, possibile est produci: ergo saltem secundum istam potentiam dici potest persona procedens transire ab esse producibili, seu potenciali ad esse productum, seu actuale; Resp. Cum S. Thom. 1. p. qu. 41. articul. 4. & Scoto loco præcitato, in personis procedentibus dari potentiam producibilem, prout hæc dicit solam non repugnantiam cum esse, quo pacto dicimus possibile est Deum esse; non autem prout dicit indifferentiam ad esse & non esse: & consequenter ex hoc capite non repugnet ista propositio: persona procedens transit ab esse producibili ad esse productum: repugnat tamen ex alio capite, tum quia Verbum *Transire*, vi suæ primariæ notionis importat antecedentem indifferentiam ad esse, & non esse eius termini, qui transit. Vnde multò minùs dici potest: persona Diuina transit ab esse potenciali ad esse actuale: quia hoc expressius significatur per ly *Potentiale*. Cum igitur persona procedens non contineatur in producente per indifferentiam ad utrumlibet, sed per omnimodam determinationem ad esse: non potest dici, quod transeat ab esse potenciali ad actuale, tum maximè, quia, vt acutè aduertit Scotus loco præcit. persona Diuina procedens, actu, non potentiâ continetur secundum suum esse formale in persona producente, quia actu, non potentiâ continetur secundum esse essenziale sui, quod est esse absolutum naturæ, quæ dat esse formale omnibus personis. cum igitur esse absolutum naturæ sit esse formale atque essenziale personæ procedentis, & secundum hoc esse, actu, non potentiâ contineatur in persona producente: non poterit absolutè dici, quòd persona procedens transeat ab esse potenciali ad esse actuale. Eodem modo soluitur argumentum de natura Diuina, quæ nec propriè transit à non esse relatiuo personæ procedentis, ad esse relatiuum eiusdem: nec illud recipit per potentiam aliquam passiuam, sed per omnimodam identificationem.

23. Ad secundam rationem dubitandi, distinguenda est maior: nam actus liberi diuinæ voluntatis solum potuerunt non esse, quoad connotatum extrinsecum, ad actum libe-

rum essentialiter requisitum; non autem quoad aliquid intrinsecum, vt fusiùs infra.

24. Ad tertiam nego consequentiam: & ad probationem, distinguendum est antecedens: etenim nulla potest esse noua denominatio, sine noua mutatione in aliquo saltem extremo. Ceterum dicitur Deus in tempore de nouo Creator, Gubernator, Dominus, non per aliquam mutationem sui, sed per mutationem creaturæ, à qua extrinsecè Deus dicitur Creator, Gubernator, Dominus à creatione, gubernatione, & dependentia existente in creatura. Verùm si Creator, Gubernator, Dominus, non sumatur formaliter & denominatiuè, sed fundamentaliter; tunc dicendum est, Deum ab intrinsecò dici Creatorem, Gubernatorem, Dominum, ab intrinseca nimirum potestate creandi, gubernandi, dominandi, quam potestatem vt non acquirit in tempore, ita nec in tempore incipit denominari fundamentaliter Creator, Gubernator, & Dominus, sed ab ipsa æternitate.

25. Ex dictis deducitur, Immutabilitatem de formali importare negationem mutationis; de materiali verò & connotato, perfectissimum modum essendi, soli Deo competentem: quippe cum nulla creatura possibilis sit, cui præter potentialitatem à non esse ad esse, & ab esse ad non esse, aliqua non competat mutabilitas, vel secundum esse substantiale, vt substantiis incompletis; vel secundum esse accidentale; & hoc siue quoad accidentia connaturalia, à quibus pendet omnis substantia creata; siue quoad accidentia supernaturalia, ad quæ eleuari potest omne ens creatum sustentatiuum: vel secundum aliquam componibilitatem, vt accidentibus, & modis omnibus, quibus competit componibilitas cum substantia, aut fundamento. Vnde quò creatura magis recedit à Deo, eò est potentialior & mutabilior; quò verò magis ad Deum appropinquat, eò est actualior & immutabilior. Vnde, quia materia prima maximè omnium distat à Deo, est omnium mutabilissima, quia & subiectum primū totius sublunaris mutationis: Angeli contrà, quia inter cæteras res creatas proximè accedunt ad Deum, sunt inter omnes creaturas, immutabiliores.

DISPUTATIO VII.

De Æternitate Dei.

IMMUTABILITATEM sequitur Æternitas, vnde illam post immutabilitatem tractant Scholastici: quod enim est immutabile, nec incipere nec desinere potest, sed semper sibi ipsi vniformiter perseverans

nullis clausum durationis limitibus perenniter durat. Quocirca Patres Æternitatem cum Immutabilitate sæpe confundunt, vt legere est apud Augustinum 4. de Trinitate capite decimo octauo in fine: *Vera*, inquit, *immortalitas, vera incorruptibilitas, vera incommutabilitas ipsa est Æternitas. Ve-*

August.

rum ex

rum ex dictis, & ex dicendis facile contabitur discrimen inter utrumque Attributum.

SECTIO I.

Quid sit Aeternitas?

Dogma fidei.
Concilium
Lateranense
Scriptura.

1. CERTVM Fidei dogma est, Deum esse aeternum, definitum in Concilio Lateranensi cap. Firmiter de summa Trinit. & Fide Catholica: quod etiam scriptura expresse docet multis in locis, & ratio ipsa naturalis euidenter ostendit: quia quod necessarium est, & à nullo in suo esse dependens, ortum & interitum sui habere non potest. Hoc igitur posito, inquirimus primo quid sit aeternitas. Multae autem aeternitatis definitiones traduntur, sed omnium celeberrima, & à Scholasticis recepta est illa Boëtij quinto de consolatione prosa vltima: *Aeternitas est interminabilis vita tota simul & perfecta possessio.*

Boëtius.

2. Ponitur possessio pro duratione, in qua aeternitas analogice conuenit cum durationibus creatis: est enim aeternitas, aetas propria Dei, qua eius Beatissima vita mensuratur; sicut duratio creata est propria mensura, qua vniuscuiusque rei creatae esse mensuratur. Exprimitur nomine possessionis, quia esse, duratione possidetur: possessio enim, teste S. Tho. 1. p. q. 10. a. 1. ad vlt. quietem & firmitatem rei possessae importat. Ad denotandam igitur hanc rei stabilitatem & quietem, quam duratio ipsa importat, vsus est auctor nomine possessionis. Dices, tempus, quod sub duratione continetur, quietem & stabilitatem non importat, sed successionem & fluxum: ergo non quauis duratio quietem & stabilitatem rei durantis importat. Resp. quod quies & stabilitas à duratione importata explicanda non est pro re, quae tota simul indiuisibiliter existit, sed pro re, quae non interruptè existit, quo pacto etiam tempus, dum à suo fluxu & successionem non interruptitur, vniuniformitatem quandam & quietem, non quidem permanentiam, sed non interruptionis sui esse seruat.

S. Thomas.

3. Dicitur tota simul: qua particula aeternitas contrahitur ad durationem indiuisibilem, discriminaturque à diuisibili & successiua temporis: quia haec nunquam manet eadem, sed successiue variatur, per diuersas continui partes. Dicitur autem tota, vt S. Tho. praecitato loco ad tertium notauit, non quod habeat partes, sed quia nihil illi deest: Totalitas enim, teste Aegidio in 1. dist. 8. p. 2. q. 1. ad quartum, dicitur per comparisonem ad partes, non quas habet, sed quibus priuat.

S. Thom.

Aegidius.

4. Dicitur perfecta: ad denotandam propriam differentiam, qua aeternitas discriminatur à ceteris durationibus creatis. Nulla

quippe creata duratio est simpliciter perfecta, quia licet sit indiuisibilis & tota simul, vt Auum, non est tamen simpliciter perfecta, quia auum non mensurat vitam actualement angeli, sed solam substantiam ipsius: vita enim actualis Angeli, cum consistat in operationibus vitalibus intellectus & voluntatis, quae permanentes non sunt, sed sibi succedentes, nequeunt mensurari auo, quo mensuratur substantia ipsa Angeli: aeternitas vero non mensurat solum substantiam Dei, sed omnes vitales operationes ipsius, quia non solum substantia, sed etiam operationes omnes vitales Dei, indiuisibiles sunt & permanentes: ac proinde eadem aeternitas non solum mensurat vitam radicalem, sed etiam actualement Dei. Duratio autem eo est perfectior, quo perfectius esse mensurat: qua de causa in definitione aeternitatis pro subiecto mensurabili non est positum esse, aut Substantia, sed Vita, quae non solum accipitur pro vita radicali, sed etiam pro actuali.

5. Dicitur interminabilis vita: quod non solum importat actualè, sed etiam potèntialem negationem termini: interminabile enim est, quod terminari non potest. Nam vita Dei ita caret termino ortus & interitus, vt ei repugnet habere terminum sui ortus & interitus, non autè creaturae, quae etiam si ab aeterno condita neget actualement terminum durationis principij & finis, non tamè negat potèntialem, quo vel potuit non incipere, vel poterit desinere. Duplici igitur differentia aeternitas Dei discriminatur à qualibet duratione creata, vna desumpta ex negatione termini, altera ex perfectione esse quod mensurat. Prior est magis propria aeternitatis quae exprimit nomē ipsum aeternitatis: aeternitas enim, teste S. Thom. in 1. dist. 8. q. 2. ar. 1. est

S. Thomas.

quasi ens extra terminos. 6. Ex dictis inferitur primò, in aeternitate nullas esse differentias praeteriti & futuri, quod rectè notauit Plato in Timæo, & post ipsum Patres, & ratio naturalis id etiam demonstrat: quia praeteritum dicit rem non esse, sed fuisse: futurum contra, dicit rem nondum esse, sed futura esse. In Deo autem, cum nihil possit desinere, aut incipere, nil praeteritum, aut futurum esse potest, sed quidquid est, semper sibi praesens est. Vnde Patres aeternitatem vocant *NYNC STANS* quod inuariabiliter existens semper est sibi idem, solaque mutatio fit in tempore praeterlabente. Ob eandem rationem illam explicant per verbum, *EST*: Aug. de vera religione c. 49. in fine: nihil autem, inquit, praeterit in aeterno, & nihil futurum est: quia & quod praeterit, esse desinit, & quod futurum est, nondum cepit, aeternitas autem tantummodo est, nec fuit quasi iam non sit, nec erit quasi adhuc non sit. Quare sola ipsa verissimè dicere potuit humana mētē, *EGO SVM QVI SVM.* & de illa verissimè dici poterat, *QVI EST MISIT ME.*

Plato.
Patres.

Augustin.

7. Inferitur secundo aeternitatem esse virtualiter diuisibile: cuius virtualis diuisibilitas consistit in hoc, vt eadē indiuisibilis duratio

Dei, propter sui plenitudinem & perfectionem, apta sit correspondere infinito tempori, & de facto corresponderit infinita moræ imaginariæ à parte ante. Sicut ratione immensitatis aptus est Deus correspondere infinito spatio reali, & de facto correspondet infinito spatio imaginario, ut infra probabo, cum de immensitate. Ratione huius virtualis diuisibilitatis interdum Patres æternitati tribuunt differentias præteriti, præsentis, & futuri. Lege August. tract. 99. in Ioan-nem.

SECTIO II.

Per quid formaliter constituatur Aeternitas?

Henricus,
Ferrariensis,
Bannez.

8. **P**RIMA Sententia Henrici in summa art. 31. q. 2. Ferrar. 1. contra Gentes cap. 15. §. Proportionaliter. Bannez 1. p. q. 10. ar. 1. dubio 2. affirmantium, æternitatem proximè constitui per rationem mensuræ, non realis, sed rationis. Duo enim distinguit in æternitate Ferr. vnitatem seu uniformitatem diuini esse, & mensurationem eiusdem: primum docet conuenire Deo re ipsa, nullo intellectu cogitante; est enim Deus re ipsa vniformis propter suam immutabilitatem: secundum per operationem intellectus, distinguens vnitatem diuini esse ab ipso esse, apprehendens ipsam vnitatem ut mensuram eiusdem esse. Vnde, non considerante intellectu rationem mensuræ, est quidem in re entitas ipsa, quæ est æternitas, non est tamen ratio completa æternitatis, quia hæc completur per rationem mensuræ, quæ Deo conuenit per operationem intellectus.

S. Thomas.

9. Probatur 1. auctoritate S. Thomæ 1. p. q. 10. ar. 2. ad tertium docentis Deum dici æternum, quatenus ei conuenit ratio mensuræ secundum apprehensionem nostram, & in 1. dist. 19. q. 2. art. 1. ait, rationem mensuræ complere rationem æternitatis.

Aristotel.

10. Secundò, quia scrip. & Patres æternitatem contra ponunt tempori, dicunt enim, Deum esse in æternitate, sicut res corruptibiles in tempore: sed tempus completur per rationem mensuræ, ergo & æternitas. Minor constat ex definitione temporis, est enim, auctore Philosopho 4. phys. tex. 101. Numerus, motus, secundum prius & posterius, quo res corruptibiles mensuramus. Consequentia verò probatur, quoniam si æternitas non importaret rationem mensuræ, non magis ipsa, quam quodlibet aliud attributum contraponeretur tempori.

Vasquez.

11. **S**ECUNDA Sententia Vasquæz 1. p. disp. 31. nu. 23. opinantis æternitatem compleri negatione mensuræ, quæ est quædam negatio respectus rationis. Probat primò ex illa particula definitionis æternitatis, *Interminabilis*, hæc enim non tantum significat negatio-

nem principij & finis in duratione, quæ est realis, sed etiam negationem mensuræ, quæ est rationis: *Interminabile* enim est, quod nec determinari, nec definiri aliqua mensura potest. Secundò, quia oppositorum oppositæ debent esse differentiæ: sed æternitas & tempus opponuntur: ergo sicut formalis ratio temporis consistit in mensura numerata & definita per intellectum, ut ipsa possit esse aliarum durationum mensura: ita æternitas est duratio omni prorsus carens mensura.

Gillius.
Fasolus.

12. **T**ERTIA Sententia Gillij lib. 2. tract. 10. cap. 10. Fasoli in 1. p. q. 10. art. 1. dubit. 7. & aliorum affirmantium, æternitatem adæquatè compleri per negationem termini seu principij & finis, tam actualis, quam possibilis. Fundamentum est, quoniam, hac tantum negatione concepta, adæquatè concipitur ratio ipsa æternitatis: ergo per hanc adæquatè saluatur ratio æternitatis. Consequentia patet, quoniam ratio formalis adæquata est illa, qua posita, & ceteris omnibus sublati, manet integra ratio formalis constitutiva rei. Antecedens probatur, quia, ea tantum posita, duratio diuina primò & adæquatè cōdistinguitur ab omni alia duratione creata, quia nulla duratio creata dicit negationem principij & finis, saltem possibilis, cum omnis creatura in sui inceptione, & desitione pendeat à libera voluntate Dei.

13. **D**ICO primò: *Æternitas Dei non completur formaliter per rationem mensuræ*. Fundamentum est, quoniam ratio mensuræ non est quid reale, sed rationis; importat enim durationem diuinam, ut formam distinctam ab esse diuino, illudque mensuram, quod est quid ratione confictum. *Æternitas* autem competit Deo absque vlla operatione intellectus: ergo.

14. **D**ICO secundò: *Æternitas Dei non completur formaliter per negationem mensuræ*. Probatur primò, quia nulla negatio concipi potest absque formâ negata: ergo concipi non posset æternitas sub negatione mensuræ, absque conceptione ipsius mensuræ, ranquam formæ negatæ: atqui probatum est, concipi posse æternitatem, absque eo quod concipiatur vlla ratio mensuræ: ergo negatio mensuræ non est formale completiū æternitatis.

15. Secundò nulla negatio potest esse formale completiū rei, cui opposita forma negata non repugnat: atqui opposita ratio mensuræ negatæ non repugnat æternitati: ergo nequit æternitas per negationem mensuræ formaliter compleri. Maior constat, quia quod est formale completiū rei, constituit rem essentialiter: repugnat autem, ut possit rei conuenire oppositum eius, quod illam constituit essentialiter, alioqui posset conuenire illi destructiū sui, quod implicat. Minor probatur, quia licet æternitas non constituatur formaliter per rationem mensuræ, non tamen illi ratio mensuræ repugnat: etenim sine vlla repugnantia concipitur æternitas propria mensura diuini esse. Ne-

que

que ad hoc requiritur realis distinctio inter mensuram & mēsuratum, sed sufficit distinctio virtualis, qua vnum apprehenditur vt mensura, alterum vt mēsuratum.

16. Dico 3. Neque completa ratio aeternitatis saluatur in sola ac p̄cisa negatione termini, tam actualis, quā possibilis. Fundamentum est, quia per huiusmodi negationem non exprimitur, nisi quoddam esse Diuinum non possit incipere desinere, sed p̄ter hoc aeternitas addit posituam permanentiam in suo esse: qui conceptus non habetur per solam negationem termini. Minor constat, nam aeternitas est duratio; duratio autem formaliter importat permanentiam rei, cuius est duratio: hęc autem non exprimitur formaliter per negationem termini; quia licet negatio termini inferat causaliter hanc permanentiam, non tamen illam exprimit formaliter: negatio enim formaliter tantum exprimit incapacitatem principij, & finis, non autem formalem permanentiam rei, actu in suo esse perseverantis.

17. Dico 4. Aeternitas p̄ter negationem termini, superaddit permanentiam vitę Diuinę cum perfecta vniformitate essendi, & aptitudinali correspondentia ad infinitum tempus. Est Scot. quodlibet 6. *Scotus.* *Molina.* *Shavez.* *Contra istud*, Molina i. p. q. 10. ar. 1. Disp. 4. nec ab ea discrepat Suar. in Metaph. disp. 50. sec. 4. & deducitur ex p̄æxp̄sita definitione aeternitatis. Etenim per *interminabilem vitam*, exprimitur negatio termini: per *ly tota simul & perfecta possessio*, permanentia eiusdem cum omnimoda vniformitate essendi, & simul innuitur aptitudo coexistendi omni tempore & durationi possibili.

18. Fundamentū assertionis est, quoniam ea omnia censenda sunt de essentia rei, sine quibus non exprimitur adæquatus conceptus rei: atqui sine his non exprimitur adæquatus conceptus aeternitatis; igitur omnia censenda sunt de essentia aeternitatis. Maior cum consequentia constat. Minorem ostendo quoad singula. Nam primò aeternitas est duratio quādam permanens, ergo includere debet quidquid essentialiter includit duratio permanens: sed hęc supra existentiam rei addit quasi habitualement permanentiam eiusdem rei, quę explicatur per actualement existentiam rei, cum connotatione p̄æexistentię eiusdem. Secundò Aeternitas discriminetur à qualibet duratione creata, tum per omnimodam vnitatem essendi; tum per negationem omnis termini tam actualis quā possibilis, & quod ex his consequitur, per aptitudinalem coexistentiam ad infinitum tempus. Igitur hęc omnia censenda sunt de quidditatiuo conceptu aeternitatis. Nisi enim Deus concipiatur in suo esse semper & vniformiter existere, absque vllō termino actuali & possibili, nec non cum aptitudine ad coexistendum infinito tempore, non concipitur adæquatus, & explicitus conceptus aeternitatis. Igitur hęc omnia concurrunt

ad integrandam adæquatę aeternitatem.

19. Confirmatur ex paritate immensitatis: nam ita se habet in Deo aeternitas, sicut immensitas; sicut etiam per immensitatem coexistit loco, ita per aeternitatem tempore: atqui non habetur adæquatus conceptus immensitatis, nisi per negationem omnis termini circumscriptionis localis, & aptitudinalem coexistentiam ad infinitum spatium reale cum indiuisibili correspondentia totius substantię Diuinę ad quodlibet punctum spatij, ita nec habetur adæquatus conceptus aeternitatis, nisi per negationem omnis termini circumscriptionis, durationis, & aptitudinalem coexistentiam ad infinitum tempus, cum permanentia vniformis vitę Diuinę in ordine ad quodlibet instans temporis.

20. Quæri autem vlteriùs potest, an hęc perfectiōem coexistendi infinito tempore, aeternitas formaliter habeat per negationē termini, an per aliquam rationem posituam. Scotus docet, haberi formaliter per negationem termini; nam, ea sublata, tolleretur aptitudo coexistendi ad infinitum tempus: Molina contrā censet, haberi per rationem posituam. Sed distinctione opus est: nam proximè & formaliter p̄uenit ex negatione termini, remotè & radicaliter ex ipsa positua perfectiōe talis durationis. Nam ex eo, quoddam duratio Diuina, essentialiter postulat negationem termini; & ex negatione termini proximè habet, vt coexistere possit infinito tempore possibili.

21. Obijcies primo, quia multa videmur requirere ad rationem aeternitatis, quę illi non comperunt, nisi dependenter à nostro intellectu, cum tamen aeternitas secundum omnia, quę dicit essentialiter, cōpetat Deo indepēdenter à nostro intellectu. Maior pater de negationibus, & respectu ad extrinsecum tempus. Resp. Negando maiorem: ad cuius probationē, nego tā negationes quā aptitudinē coexistendi infinito tempore, cōpetere aeternitati depēdenter à nostro intellectu: nam ante omnem considerationē nostri intellectus, Deus caret principio & fine, & aptus est coexistere infinito tempore.

22. Obijcies secundò, nullum attributum Diuinum pender ab aliquo extrinseco: sed aeternitas à nobis explicata, pender à tēpore possibili. Resp. Distinguendo maiorem: nullum attributum Diuinum pender ab aliquo extrinseco in esse, & cōcedo; in cognosci, & nego. Constat de attributis omnipotentię, & scientię, quę nequeunt cognosci, nisi per ordinem ad creaturas posibles, & cognoscibiles, etiam si ab illis non pendeant in esse. Est igitur aeternitas cōcipi nequeat sine respectu & habitudine ad tempus extrinsecū, haud tamen ab illo in esse pender. Est autem talis respectus de essentia aeternitatis, non formaliter, sed fundamentaliter sumptus; quo pacto dicit ipsam absolutam & intrinsecam perfectiōem aeternitatis, connotato tantum tempore infinito possibili, tanquam

termino extrinseco, sicut accidit in alijs attributis respectu secundum dici.

23. Ex dictis infertur i. discrimen inter attributum aeternitatis, & immutabilitatis, tum quia hæc de formali importat solam negationem: illud, præter negationem, importat positivas connotationes, tum diuinæ existentiae, sine ullo principio & fine durantis: tum habitudinis coexistendi ad infinitum tempus, tum quia negatio, qua formaliter, completur immutabilitas, est negatio motus; negatio verò, qua completur aeternitas, est negatio temporis: negat enim aeternitas successionem, seu prioritatem & posterioritatem in durando, quæ formaliter pertinet ad tempus, quod est numerus prioris & posterioris. Vnde qua ratione motus distinguitur à tempore, distinguitur negatio motus à negatione temporis: atque adeò attributa ipsa immutabilitatis, & aeternitatis, quæ per huiusmodi negationes formaliter complentur.

24. Infertur secundò: Conuenientia, quam hæc duo attributa habent inter se in proxima radice, in qua fundantur: nam utraque proximè fundantur in necessitate essendi, in summa simplicitate, & puritate actus. Etenim ex necessitate essendi oritur, ut vita & existentia Dei sit incapax omnis inceptio- nis, & desitionis, & consequenter omnis prioritatis, & posterioritatis in durando. Ex simplicitate, ut sit incapax omnis compositionis, atque adeò omnis successionis duratiuæ. Ex puritate actus, ut sit incapax vltioris perfectionis, ac proinde vltioris perfectionis duratiuæ, ex iisdem radicibus immediatè oritur attributum ipsum immutabilitatis, ut supra ostendimus.

25. Infertur tertio: In Deo non esse plures aeternitates, sed vnam iuxta Athanasij symbolum, non tres aeterni, sed unus æternus. Ratio est, quia licet vnaquæque persona Diuina sit æterna, & vnumquodque attributum Diuinum, ut tamen æternitas importat attributum virtualiter distinctum à cæteris, in se vno claudit æternitatem omnium, quia importat durationem perfectissimam totius Deitatis. Sicut licet quælibet persona, & quodlibet attributum sit immutabile, infinitum, bonum &c. Prout tamen immutabilitas, infinitas, & bonitas important attributa à cæteris distincta, inuoluunt immutabilitatem, infinitatem, & bonitatem omnium personarum, & attributorum, quia vnumquodque importat attributum in suo genere perfectissimum & ædæquatum toti Deitati; non autem partiale & inadæquatum vnius tantum personæ, vel attributi.

S. Thom.

26. Ad primum primæ Resp. S. Thomam intelligendum esse de eo, quod fundare potest rationem mensuræ, quæ est duratio ipsa Diuina ut interminabilis, quo pacto apta est mensurare vitam & existentiam Diuinam; non autem de mensura ipsa formaliter, ut multi Thomistæ explicant.

27. Ad secundum nego consequentiam:

non enim necesse est, ut Patres aeternitatem cum tempore comparent in ratione mensuræ, sed in ratione existentiae, quæ antecedit rationem mensuræ: nam sicut res corruptibiles coexistunt in tempore, ita Deus in sua aeternitate. Nec inde sequitur, quodlibet aliud attributum contraponi posse tempori, quia nullum aliud attributum habet hanc conuenientiam in ratione durationis cum tempore.

28. Ad primum secundæ nego, ly *interminabile* æquè primò dicere negationem termini ac mensuræ, sed negationem termini per se primò; negationem mensuræ consequenter: ideo enim Deus est *immesurabilis*, quia caret termino; non contrà. Et hoc de mensura propriè dicta, nam mensura improprie dicta non repugnat Deo.

29. Ad secundum Resp. 1. Rationem mensuræ non esse tempori essentialem, sed accidentalem: est enim tempus mensura per opus intellectus, quatenus illud assumit ad mensurandum motum: nam adhuc esset tempus etiam si intellectus illud non assumeret ut mensuram. Resp. 2. Distinguendo maiorem: oppositorum immediatorum oppositè debent esse differentiae essentiales, concedo; oppositorum mediatorum, nego. Aeternitas autem & tempus non opponuntur immediatè, sed mediatè. Minor constat, nam aeternitas immediatè opponitur durationi creatæ ut sic, sub qua continetur æuum & tempus. Maior probatur, quia quæ mediatè tantum opponitur, supponuntur constituta per alias differentias priores: ut quia substantia mediatè opponitur quantitati, non constituitur, tanquam differentia essentiali, negatione ipsa extensionis, nam hæc supponit substantiam constitutam per aliam differentiam priorem, quæ est ratio ipsa persistitatis, quæ immediatè opponitur accideri ut sic. Quia igitur æternitas opponitur tempori mediatè, non potest primò constitui per differentiam, quæ immediatè opponatur tempori, sed qua immediatè opponatur durationi creatæ ut sic: & consequenter ratio, qua opponitur tempori, non est primò constituens æternitatem, sed proprietas consequens illam. Est autem ratio primo constituens æternitatem, eamque primò distinguens à duratione creatæ ut sic, negatio omnis termini cum indiuisibili & perfectissima permanentia in essendo.

30. Ad Fundamentum tertie. Nego antecedens: ad cuius probationem concedo, per eam primò, sed non adæquatè, distinguere ab omni duratione creatæ; quia æternitas, non solum in suo cōceptu inuoluit negationem termini, sed etiam perfectissimam permanentiam vitæ & existentie Diuinæ: negatio enim termini solum dicit carentiam principij & finis, sed præter hanc addit æternitas perfectissimam permanentiam vitæ & existentie Diuinæ; ergo non solum per illam, sed etiam per hanc adæquatè discriminatur à duratione creatæ.

SECTIO III.

An aeternitas sit propria Dei?

31. **D**VPLEX distingui potest aeternitas, necessaria, quae est propria Dei, & nulli ab ipso convenire potest; & libera seu contingens. Quae adhuc duplex esse posset, altera connaturalis, & quae intrinsecus exigitur; altera merè accidentalis & extrinseca. Connaturalis est, quae naturaliter exigitur ab essentia, tanquam propria passio. Extrinseca & accidentalis est, quae omnino accidit essentiae, cum eaque nullam habet naturalem exigentiam & connexionem. De utraque est controuersia, an repugnet creaturae.

32. **P**RIIMA sententia affirmat, neutram aeternitatem repugnare creaturae. Fundamentum est, quoniam ad neutram negandam est apparens aliquod implicantis fundamentum. Non est autem diuinæ potentiae negandum, quod apparens aliquod implicantis fundamentum non praesferat. Maior probatur. Nam potissima implicantis esset de aeternitate, quae connaturaliter exigitur; sed huius nulla est: quia sicut connaturalis est Angelo aeternitas à parte post, ita connaturalis esse potuit aeternitas à parte ante. Consequentia constat à paritate rationis. Antecedens probatur, nam illa perfectio est connaturalis subiecto, cui opposita priuatio est violenta & praeter naturalis: sed annihilatio est violenta & praeternaturalis Angelo: ergo eius sempiterna conservatio est connaturalis eidem.

33. **S**ECUNDA sententia negat, ullam aeternitatem convenire posse creaturae: est Alberti in 1. parte summae de quatuor Coëvis, quæst. 3. art. 3. Henrici quodlib. 1. quæst. 7. & quolib. 8. q. 9. §. *Refert ergo*, Alen. 2. p. q. 14. memb. 1. art. 1. ad vndecimum & duodecimum, Bonaventurae in secundo dist. 1. 1. p. art. 1. quæst. 2. Rich. art. 3. quæst. 4. Marfilij qu. 1. art. 2. sub finem. Goffredi apud Ocham in frà citandum, Valent. 1. p. d. 3. de Deo ut creatore quæst. 3. puncto 2. qui, quamvis nullam rationem ex his, quae afferuntur convincentem putet, propterea naturali ratione spectata, probabile censeat, creaturam ex aeternitate condi potuisse, spectata tamen Patrum auctoritate, quā in re Theologica sequi debemus, id putat implicare, etiam si id aperta ratione nobis non constet. Patres autem, qui id expressè negant, sunt Athanasius orat. 2. contra Arianos, Basilij lib. 2. contra Eunomium, Damascen. li. 1. fidei c. 8. Ambrosij lib. 1. Hexameron cap. 3. August. 12. de Ciuit. Dei cap. 15. & contra Felicianum Arianum ante medium: qui omnes docent, ex eo, quod creatura est ex nihilo, ab aeterno condi non potuisse.

34. **S**ecundò probatur hæc sententia ratione. Prima sit: Quod conuenit alicui ex se, prius illi conuenit, quàm quod illi conuenit ex alio. Creatura ex se conuenit non esse, ab alio verò esse: igitur prius illi conuenit non esse, quàm esse. Impossibile autem est, ut in eadem duratione creatura simul conueniat esse & non esse: igitur impossibile est, ut creatura cōueniat aeternitas: alioqui vel in eadem aeternitate illi simul conueniret esse & non esse, vel nullo pacto illi conueniret non esse.

35. **S**ECUNDA ratio sit. Si creatura condita fuisset ab aeterno, sequeretur, illam non potuisse non condi: quia vel potuisset non condi ante aeternitatem; & non; quia ante aeternitatem nihil est: vel in ipsa aeternitate; & neque hoc, quia quando res est, non potest non esse: neque post aeternitatem, quia praeteritum non potest non fuisse praeteritum: ergo numquam. Confirmatur, quia repugnat enti creato, non posse per totam aeternitatem à Deo corrumpi, cum de essentia ipsius sit, perfecta dependentia à Deo.

36. **T**ERTIA ratio sit, quia sequeretur, creaturam numquam incepisse, sed semper factam esse. Nam creatura incipit per creationem: in aeternitate autem non fuisset creatio, sed tantum conservatio: ergo non fuisset inceptio, sed tantum factum esse creaturae. Minor probatur, quia creatio est tantum in instanti, in aeternitate autem non fuisset assignabile instans, in quo incepisset creatio, & post quod secuta fuisset conservatio.

37. **Q**UARTA ratio sit; implicat, Deum producere creaturam cum coexistentia ad infinitum spatium; ergo & cum coexistentia ad infinitum tempus.

38. **T**ERTIA sententia affirmat de aeternitate extrinseca & accidentali. Est S. Th. 1. p. quæst. 46. articulo primo ad primum, & artic. 2. ad primum & quintum. Secundò contra gentes ca. 38. & de potentia, quæstione tertia, articulo decimo quarto. Caietan. & Ferrar. locis citatis, Egidij in secundo distinct. 1. 1. p. quæstione quarta, articulo secundo. Durandi quæstion. 2. Capreoli quæst. prima, articulo secundo, conclus. 2. Argent. quæst. secunda, articulo 2. Ochami quæst. 8. Ariminenf. quæst. tertia. Rubionis, quæst. sexta, articulo tertio. Maioris quæst. quarta. Gabr. quæst. 3. Palarij disputat. 2. conclus. quarta. Heirui de aeternitate mundi, quæst. 5. Bannez 1. p. quæst. 46. articulo secundo, conclusione tertia. Vasquez disputat. 177. c. 3. Molinae quæst. 10. artic. 3. Suarez in Metaph. tom. 1. disput. 20. sect. 6. Inclinat Scotus in secundo dist. 1. quæst. tertia. §. *tenentes autem primum*. Quam sententiam problematicè defendit ibidem Lychetus. Pro cuius controuersiae explanatione,

39. **D**ICO primò: Implicat, cōdi potuisse creaturam cum naturali exigētia ad aeternitatem. Hæc non inuenio in terminis à Scholasticis

S. Thomas.
Caietanus.
Ferrariens.
Egidius.
Durand.
Capreolus.
Argentinas.
Ocham.
Ariminen.
Rubio.
Gabriel.
Palatius.
Hervaeus.
Bannez.
Vasquez.
Molina.
Suarez.
Scotus.
Lychetus.

Albertus.
Henricus.
Alensis.
Bonavent.
Richardus.
Marfilij.
Goffredus.
Ocham.
Valentia.

Athanasius.
Basilij.
Damascen.
Ambrosij.
Augustin.

Athanasius

agitatam, eam tamen semel audiui assertam à doctissimis Theologis. Eam verò probò primò Ratione, ducta ex Athanasio oratione, seu lib. secundo, contra Arianos ante medium: ubi docet reliqua omnia, excepto Verbo diuino, *gratia & voluntate condita* esse: ubi non modò ait *voluntariè*, vt excludat necessitatem, verum etiam *gratia* omnia condita esse, vt excludat omnem exigentiam & connaturalitatem ex parte rerum creandarum. Ex quo sic formo Syllogismum: Deus merè gratis & liberaliter omnia extra se producit: at non omnia merè gratis & liberaliter extra se produceret, si esset aliqua creatura, quæ connaturaliter & ab intrinseco aeternitatem exigeret. Maior est Athanasij, & reliquorum Patrum contra Arium disputantium, & ratione constat; quia Deo tribendus est modus producendi omnium perfectissimus; modus autem producendi extra se omnium perfectissimus est, vt merè gratis, & sine vllò debito cuncta producat, quia hic magis commendat liberalitatem & munificentiam creatoris erga creaturas. Minor probatur, quia quod naturaliter exigit creatura, nò merè gratis & liberaliter creatur, sed cū aliquò debito & obligatione creantis; nam quantum ponitur de connaturalitate & exigentia ex parte effectus, tantum tollitur de gratia & liberalitate ex parte agentis: & quārum crescit vis & exigentia creabilitatis in termino, tantum crescit debitum & obligatio creandi in principio creante. Vnde non omnia merè gratis & liberaliter concederet Deus, sed aliqua cum debito & obligatione, fundata in essentia & natura creata, ab intrinseco exigente creationem, quod diuinæ perfectioni derogat. Confirmatur. Nam hanc saltem creaturam negant Patres cū contra Arium negant, vllam creaturam condidisse ab æterno.

40. Secundò probatur à priori. Implicat creaturam naturaliter exigere proprietatem, quæ necessariò inuoluit perfectionem repugnantem intrinsecis principijs ipsius creaturæ: Si autem possibilis esset creatura, quæ naturaliter exigeret æternitatem, illa naturaliter exigeret proprietatem, quæ necessariò inuolueret perfectionem repugnantem intrinsecis principijs ipsius, ergo. Maior patet, quia cūm proprietas sit naturalis passio subiecti, implicat illam esse repugnantem intrinsecis principijs ipsius subiecti: alioqui esset, & non esset naturalis passio; esset, quia vt naturalis passio, postularer, vt esset proportionata subiecto; nò esset, quatenus esset repugnans proprio subiecto. Minor verò probatur, quia æternitas necessariò inuoluit immutabilitatem rei æternæ per infinitam durationem: sed implicat, creaturam naturaliter exigere immutabilitatem per infinitam durationem: igitur repugnat creaturæ naturalis exigentia æternitatis. Maior constat, quia implicat, rem æternam vt sic mutari, vel quoad esse, vel quoad operari: sed ratione æternitatis creatura necessariò fieret inca-

pax omnis mutationis. Minor probatur, quia de conceptu creaturæ est, perfecta subiectio ad creatorem; atqui hæc tollitur à creatura per infinitam durationem: igitur nequit exigentia æternitatis esse connaturalis creaturæ.

41. Dices, exigentiam talis immutabilitatis non repugnare creaturæ, cum quia oritur ex suppositione æternitatis, quæ non pugnat cum creatura, vt patet, si creatura condita fuisset ab æterno sine tali exigentia: nam tali creaturæ, ex suppositione æternitatis, connaturalis fuisset æterna immutabilitas. Tum quia hæc immutabilitas est consequens ad æternitatem: creatura autem posset naturaliter exigere vnum & non aliud. Resp. Negando assumptum: & ad primam probationem, distinguenda est maior: talis immutabilitas oritur ex suppositione æternitatis gratuito communicatæ, & nego; quæ connaturaliter exigitur, & cōcedo. Prior immutabilitas non repugnat creaturæ, repugnat autē posterior: Multa enim possunt nobis gratis communicari, quæ tamen non possunt à nobis connaturaliter exigi; gratia enim & gloria, cæteraque dona supernaturalia gratis nobis communicantur, quæ tamen nequeunt connaturaliter à nobis exigi. Æternitas igitur, & immutabilitas ex ea orta, possunt quidem nobis sine vlla repugnantia gratis communicari, non autem sine intrinseca repugnantia naturaliter exigi.

42. Cuius discriminis ea est ratio: quia quod gratis communicatur, non variat intrinsecam essentiam rei, variat autem quod naturaliter exigitur. Quia igitur nulla res potest naturaliter exigere, quod propriæ essentiae repugnat, nò potest creatura naturaliter exigere æternitatem, quæ necessariò inuoluit immutabilitatē, repugnantem intrinsecis principijs essentiae creaturæ, quæ essentialiter importat mutabilitatem. Ex his patet ad minorem: nam immutabilitas, quæ connecit creaturæ gratuita æternitate donatæ, esset connaturalis creaturæ ratione æternitatis gratis communicatæ, non autem ratione alicuius intrinsecæ exigentiae, sicut visio beata est connaturalis intellectui creato ratione luminis gloriæ, gratis collati, non autem ratione alicuius intrinsecæ exigentiae. Vnde licet potuerit creatura gratuita æternitate donari, & consequenter æterna immutabilitate ex ea orta insigniri, non tamen potuit intrinseca & connaturali.

43. Ad Secundam probationem neganda est minor: repugnat enim naturam à parte rei exigere vnam perfectionem, & abstrahere ab alia cum ea essentialiter connexa: quod constat tum inductione, repugnat enim, naturam exigere potentias, & cum potentijs non exigere actus, cum ijs potentijs essentialiter connexos. Repugnat, potentias exigere actus, & cum actibus non exigere obiecta, actus essentialiter specificantia. Repugnat, hominem exigere admirabilitatem, & cum admirabilitate non exigere risibilitatem,

cum

cum ea essentialiter coniunctam. Tum ratione; quoniam intrinseca exigentia naturæ tendit ad suas proprietates, prout à parte rei existunt: atqui implicat, ut à parte rei existat una perfectio sine alia: ergo implicat, naturam tendere ad unam perfectionem, & non ad aliam. Minor patet, quia si una essentialiter includitur in alia, implicat, unam existere sine alia. Maior probatur, quia natura exigit suas proprietates, ut perfectibile suum perfectum: perfectibile autem respicit suum perfectum, prout in re ipsa existit: quia existentia est prima perfectio rerum, cum nihil possit habere rationem perfecti, nisi vel per existentiam, vel per ordinem ad illam. Confirmatur, quia quando exigitur aliqua perfectio, exigitur secundum totum id, quod à parte rei essentialiter includit: ergo si aeternitas à parte rei essentialiter includit immutabilitatem rei creatæ per infinitam durationem, non potest ea exigi, quin simul coëxigatur ipsa aeterna immutabilitas, cum aeternitate essentialiter connexa.

44. Dico Secundò: Non repugnat, Creaturas etiam natura sua corruptibiles, merè gratis & liberaliter ab æterno conditu. Fundamentum est, quia nulla est implicantia, neque ex parte Dei producentis, neque ex parte termini producibilis, neque ex parte ipsius productionis. Non ex parte Dei producentis; quia Deo non deest potentia, si ex parte termini nulla sit repugnantia. Nec requiritur, ut causa duratione præcedat suum effectum, sed sufficit, si tantum natura & causalitate, ut patet de sole respectu luminis, quod tantum natura supponit illum priorem.

45. Neque ex parte termini: quia aut repugnaret ex parte termini, ut sic; & non, alioqui neque verbum divinum potuisset ab æterno produci: aut ex parte termini, ut creabilis; & neque hoc, quia terminus, ut creabilis solum dicit non habere esse ex se, sed illud totum accipere ab alio: at etiam creatura ab æterno condita potuisset habere totum suum esse ab alio, & non ex se. Ergo. Confirmatur, quia sicut non repugnat æternæ productioni, ut terminus per eam productus habeat esse ab alio, ut constat de productione æterni verbi: ita non repugnat æternæ productioni, ut per eam terminus totum suum esse habeat ab alio. Unde non sequitur, quod ipsum non esse creaturæ duratione præcedere debeat ipsum esse creaturæ. Sicut nec ipsum non esse relativum verbi præcedere debet duratione ipsum esse relativum verbi, sed tantum origine. Quare cum dicitur, creatura fit ex nihilo, Præpositio *Ex*, non importat antecessionem temporis, sed vel negationem subiecti, vel prioritatem naturæ; quæ in hoc consistit, ut creatura, quantum est ex se, nullum habeat esse, sed totum, quod habet, habeat à Deo libere producente: quia verò quod convenit alicui ex se, prius natura illi

convenit, quam quod convenit ab alio: ideo prius natura dicitur creatura non esse, quam esse.

46. Nec deum repugnat ex parte creationis: cuius conceptus non est, ut putat Henricus, ut debeat tantum in instanti durare, sed ut sit actio, quæ res accipit esse. Neque est necesse illam à parte rei distingui à conservatione, ut patet, si Angelus crearetur immediatè post instans temporis: tunc enim creatio distingui non posset à conservatione eiusdem Angeli realiter, sed tantum ratione. Nam eadem actio considerata, ut simplex dependentia termini à sua causa, diceretur creatio: considerata verò, ut quædam continuata dependentia termini à causa, connotans præexistentiam sui, diceretur conservatio, absque reali distinctione in re ipsa.

47. Ad Fundamentum primæ, neganda est maior; & ratio implicantie constat ex prima assertionem. Ad probationem minoris, negatur paritas: tum quia aeternitas à parte post supponit in Angelo liberalem creationem, quæ posita, est illi connaturalis aeternitas à parte post: aeternitas verò à parte antè non supponit in re creata liberalem creationem, sed potius ipsamet essentia creaturæ prius natura, quam crearetur, naturaliter exigeret æternam creationem. Non repugnat autem, ut posito uno dono gratuito in creatura, sit illi connaturale & alterum, quod cum primo dono gratuito naturalem habet connexionem: quia tunc connaturalitas & exigentia non fundatur in ipsa creatura, sed in dono liberaliter collato: ratione cuius doni fit creaturæ aliquid connaturale, quod simpliciter non est, nec potest illi esse connaturale. Sic posito lumine gloriæ, ut gratuito dono in intellectu creato, connaturalis est illi visio beata, quæ cum tali lumine est connaturaliter connexa, quæ simpliciter non est, nec esse potest intellectui creato connaturalis.

48. Dices. Ergo saltem aeternitas est connaturalis creationi: sed creatio est ipsa creatura in fieri: ergo aeternitas est connaturalis creaturæ. Resp. Distinguendo minorem: creatio est ipsa creatura includens donum gratuitum, concedo; non includens donum gratuitum nego: ergo est connaturalis aeternitas creaturæ, ut includenti donum gratuitum, concedo; ut non includenti donum gratuitum, nego. Si autem connaturalis esset creaturæ aeternitas à parte antè, esset illi connaturalis nullo supposito dono gratuito, quia aeternitas à parte antè non potest supponere in creatura creationem gratuitam, sicut supponit aeternitas à parte post. Cuius discriminis ratio est: quia aeternitas à parte post habet initium durationis à parte antè, in qua supponere potest creationem: aeternitas verò à parte antè, nullum habet initium durationis à parte antè, in qua possit

gratuitam creationem supponere. Neque illam supponere potest natura priorem, quia cum æternitas formaliter consistat in æterna permanentia esse rei durantis, necessarium inuoluit esse rei secundum omnem conceptum essendi; atque adeo non potest illud, ut natura tantum præcedens excludere à conceptu æternitatis, quia tunc non includeret omnem perfectionem essendi rei durantis.

49. Confirmatur, quia æternitas à parte post, non includit necessariam immutabilitatem ex parte creaturæ, sicut includit æternitas à parte ante: quia in æternitate à parte post, creatura manet perfectè subiecta Deo in quolibet instanti temporis, in quo annihilari potest pro beneplacito Dei: & quod non annihiletur, non prouenit ex impossibilitate creaturæ, sed ex libero decreto ipsius Dei. In æternitate verò à parte ante creatura per totam æternitatem & infinitam durationem à Deo annihilari & mutari non posset: atque hoc non tam ex decreto Dei, quam ex ipsa impossibilitate rei. Implicat autem, ut creatura naturaliter exigat talem perfectionem, per quam se subtrahat per infinitam durationem à subiectione Dei: non implicat autem, ut naturaliter exigat talem perfectionem, per quam semper maneat pro quouis instanti perfectè subiecta Deo.

Explicatur
Patres.

50. Ad argumentum secundum ductum ab auctoritate Patrum Resp. Vel eos contra Arium loqui, supposita rerum creatione in tempore; qua posita rectè contra ipsum arguebant; Si Verbum est æternum; ergo non est creatura: quia de facto nulla creatura est æterna. Vel certè eos negare, condi potuisse creaturam ab æterno cum naturali exigentia æternitatis. Quæ responsio est magis conformis ad confutandum errorem Arii, qui dicebat, Verbum Diuinum non esse qualemcumque creaturam, sed excellentissimam inter omnes, ut constat ex Athanasio Oratione seu lib. 3. contra Arianos columna 13. & l. 4. ubi probat non ex quacumque æternitate colligi Christum esse naturalem filium Dei, sed ex æternitate propria Dei Patris. Rectè igitur contra Arium argumentabantur Patres: Verbum ab æterno productum est, & non sicut reliquæ creaturæ, quæ tantum voluntate & gratia producuntur, sed naturaliter: igitur non potest esse creatura, quia nulla creatura postulat naturaliter ab æterno produci. Quæ responsio colligitur ex citatis locis Athanasij & Damasc. lib. 1. Fidei c. 8. ubi ex eo, quod creatio sit voluntaria Deo, colligit illam suapte natura & ab intrinseco non postulare æternitatem.

Arij.

Athanasius

Damascen.

51. Ad primam rationem, distinguo minorem subsumptam: impossibile est, ut in eadè duratione conueniat esse, & non esse simpliciter, concedo: ut eidem conueniat esse ab alio, & non esse à se, nego: hoc autem non est ponere esse, & non esse in eadè duratione simpliciter, sed esse absolute, & non esse sub

conditione, nempe si ab alio productum non esset.

52. Ad Secundam nego sequelam: ad cuius probationem dico, creaturam potuisse non condi in ipsa æternitate, non quidem in sensu componente æternitatem cum creatura, sed in sensu diuidente æternitatem à creatura: quia nimirum quod ab æterno conditum fuisset, potuisset ab æterno non condi, sicut ab æterno Deus voluit mundum, & tamen pro eadem æternitate potuisse non vellemundum, non quidem in sensu composito, sed in sensu diuiso. Ad Confirm. Resp. Assumptum esse verum de incorruptibilitate æterna, quæ connaturaliter exigatur; non autem de gratis communicatà.

53. Ad Tertium: Si ly, *incipit*, denotet initium durationis, concedo creaturam ab æterno nunquam incepisse; si tantum principium productionis, nego: nam ab æterno creatura habuisset principium suæ inceptionis, tamen si ea inceptio distincta non fuisset à conseruatione. Vnde ad minorem, concedo ab æterno non fuisse creationem re ipsa distinctam à conseruatione, ad cuius probationem, falsum est, creationem esse tantum in instanti: hoc enim argumentum fieri suo modo potest de productione ipsa Verbi Diuini, quod ita ab æterno productum est, ut per totam æternitatem dicatur produci: nec in eius æterna productione, licet distinguere productionem ab eius quasi conseruatione.

54. Ad quartum nego consequentiam: ratio discriminis est, quia potest res coexistere æterno tempori per solum fluxum æterni temporis, cum res, ut coexistat tempori, nullam perfectionem requirat maiorem, quam ex se habet in instanti ipso, in quo primo est: non potest autem res coexistere infinito spatio per fluxum ipsius spatij, quia spatium non fluit, sed per aliquam perfectionem intrinsecam: sicut enim ipsa non potest coexistere maiori spatio, quod primò adæquatè occupat, sine noua aliqua perfectione intrinseca; ita nec infinito spatio sine noua perfectione intrinseca infinita, quod implicat.

SECTIO IV.

An, & Quo pacto æternitas differat ab æuo?

55. **T**AMETSÌ Æuū ex sua primæua impositione multa significet, ex Scholasticorum tamè vsu accommodatum est ad significandam solam durationem rerum incorruptibilium: in quo sensu in præsentia- rum de Æuo disputamus.

56. PRIMA sententia affirmat, Æuū differre ab æternitate: quia hæc caret principio & fine: illud principium habere potest. Sed contra, quia, ut præcedere sectione probauimus, non repugnat, creaturam incorruptibilem capere potuisse principium & fine durationis.

Bonavent.

Varron.
Capreolus.Scotus.
Richardus.Hieronym.
Anselmus.
Augustinus.

57. SECUNDA sententia celebris est Bonavent. in 2. dist. 2. parte prima, ar. 1. q. 3. & Varronis apud Capreolum ibidem q. 2. a. 2. contra 5. conclusionem, asserentium, æuum differre ab æternitate, eo quod ævū includat successionem, quam non includit æternitas. Hanc sententiam probabilem putat Scotus in 2. dist. 2. q. 1. & Richardus art. 1. q. 3. Dupl. ceterum hæc successio in ævo explicari potest, vno modo explicatur à Bonavent. ut sit tantum successio in actione, qua substantia æterna conservatur à Deo, absque vlla successione in substantia ipsa æterna, quod probat hac similitudine: sicut aliter egreditur rivulus à fonte, aliter radius à sole; rivulus enim semper egreditur à fonte cum nova & nova aqua; radius verò à sole cum eodē semper esse præhabito. Ita in re præterlabente & corruptibili, vna pars habita amittitur, & nova subinde acquiritur: in re autē æterna idem esse, quod semel habuit, per cōtinuum influxum Dei continuatur. Unde sola successio est in actione, qua conservatur, absque vlla successione in re ipsa cōservata. Supponit autem hic modus actionem, qua Deus cōservat res incorruptibiles, non esse vnam cōtinuā perseverantem, sed plures, quarum vna immediatē succedit alteri.

58. Alio modo, & quidē probabilius explicatur hæc sententia; ut nimirum ævum sit modus successivus, distinctus ab actione, & à substantia rei æternæ, per quem substantia ipsa incorruptibilis successivē respondet diversis partibus temporis realis vel imaginarij. Sicut ubi est modus, quo vnaquæque res diversis respondet partibus loci realis aut imaginarij. Hæc sententia sic explicata probatur primò auctoritate Patrū Hieronymi epistola ad Marcellam, Anselmi in Prosologio c. 20. Ang. l. 11. Confess. c. 14. & aliorum affirmantium, solam æternitatem Dei nullam agnoscere successionem, reliquas verò durationes creatas necessariò aliquam admittere præteriti ac futuri successionem. Secundo, probatur rationibus.

59. PRIMA sit, si in ævo nulla esset successio, idem in eo esset præteritum, præsens, & futurum: sed implicat angelum, qui semel fuit, non fuisse; ergò similiter implicabit, qui nunc est, non fore. Minor patet. Maior probatur, quia ubi nulla est successio, sed idem nunc semper indivisibiliter stans, nulla est distinctio inter præteritum, præsens, & futurum: igitur si præteritū non potest non fuisse, nec futurum poterit non fore. Confirmatur, nam idē Deus non potest non fore, quia nunc habet quidquid ad futurā durationem requiritur: ergò si nunc angelus habet quidquid ad futuram durationem requiritur, nec ipse poterit non fore.

60. SECUNDA ratio. Angelus vi suæ durationis correspondere potest temporis infinito: ergò, si talis duratio est indivisibilis & tota simul, est actu infinita. Consequentia probatur, quia mensura, quæ ex se apta est ad æquari mensurato infinito, est actu infini-

ta. Confirmatur, nam ita se habet duratio ad tempus, sicut locabilitas ad spatium: implicat autem, creaturam per locabilitatem finitam respondere spatio infinito; ergò & per durationem finitam temporis infinito.

61. TERTIA sit, potest vnus angelus plus durare quàm alius; & idem plus durare dicitur per duos, quàm per vnum annum: sed si duratio esset indivisibilis & tota simul, non plus durationis haberet vnus, quàm alius angelus; nec idem maiorem durationē haberet coexistens duobus annis, quàm vnitantum.

62. QUARTA ratio sit, repugnat, in re finita esse infinitas negationes defectuum: at si ævum esset duratio totum esse suū futurum vnitivē præhabēs, actu haberet infinitas negationes defectuum. Minor patet, quia nunc haberet negationem diei crastini, & infinitorū subsequentium. Maior probatur, quia negatio defectus est positio perfectionis: ergò infinitæ negationes defectuum est positio infinitarum perfectionum. Igitur si res finita haberet infinitas negationes defectuum, esset infinite perfecta. Confirmatur, quia ex infinitis negationibus defectuum colligimus infinitam perfectionem in Deo: ergò ex infinitis negationibus defectuum colligimus infinitam perfectionem in re creata.

63. QUINTA & ultima ratio sit. Implicat, angelum successivē correspondere diversis partibus spatij, absque modo successivo superaddito: ergò implicabit, successivē correspondere diversis partibus temporis, absque modo successivo superaddito.

64. TERTIA sententia S. Tho. I. p. q. 10. ar. 5. & quodlibeto 10. q. 2. ar. 4. Alens. I. p. q. 12. memb. 9. ar. 3. & reliquorum Scholasticorum in secundo distin. 2. affirmantium, ævū non distingui ab æternitate per successionē aliquam, sed vel per defectibilitatem in essendo, & terminum saltem possibilem; vel, ut S. Tho. explicat, per coniunctionem ad mutabilitatem. Nam etsi ævum in se immutabile sit, est tamen cum mutabilitate coniunctū, quia mensurat esse quod est subiectū & principium variarum mutationum accidentalium: æternitas verò mensurat esse, quod est omnino immutabile, & quoad esse, & quoad operationes. Pro cuius controuersie declaratione,

65. Dico primò. Ævum non differt ab æternitate per aliquam successionem intrinsecam. Est August. 12. de Ciuit. Dei c. 15. *Immortalitas*, inquit, *Angelorū non transit in tempore, nec præterita est quasi iam non sit, nec futura quasi nondum sit*. Probatur primò, ratione contra priorē modū Bonaventuræ: tum quia falsum est, actionē, qua Deus conservat æternam, esse successivā, sed permanentem; sicut est ipsum esse, quod cōservatur: est enim conservatio eadem continuata actio. Tum quia non saluat intentum: intendit enim hic modus saluate, rem æternam posse in quolibet instanti deficere; & propterea fingit actionē successivā, quæ, quia in quolibet instanti definit, in quolibet instanti res æterna deficeret,

S. Thomas.
Alens.
Reliqui
Scholastici.

Augustin.

Contra modum Bonaventuræ.

deficeret,

deficeret, si noua actio cōseruatiua non succederet; non, inquam, saluat intentum, quia actio illa, quæ succedit in tempore immediatè post instans, necessariò debet durare tempore aliquo determinato, cū nequeat actio definere pro ea duratione, pro qua est. Ergò saltem pro eo tempore non posset res æterna deficere. Tūm quia hæc eadem actionū successio adstruenda esset in operationibus ipsis æternorum, nam etiā illæ deficere possunt pro quolibet momento futuro. Tūm maximè, quoniam duratio non est formaliter actio, qua res durās cōseruatur; cū actio & duratio sit res diuersorum prædicamentorum. Vnde debent saltem ratione distingui. Est enim actio attingentia termini; cōseruatio mantenentia eiusdem: duratio autem addit permanentiam esse præhabiti, cum correspondentia ad tempus reale vel imaginarium. Vnde non solum res ipsa cōseruata, sed etiam cōseruatio durare dicitur: quia sicut vnumquodque Ens existit existentia propriā, ita durat duratione propria: quia duratio supra existentiam non addit, nisi permanentiam in esse: Vnde sicut nequit existere existentia alienā; ita nec permanere in proprio esse permanentiā alterius esse.

66. Demum ratio ob quam talis successio ab aduersarijs fingitur in actione cōseruatiua æternorum, est ad saluandam continuam defectibilitatem, quam res creatæ habent ad durandum in futurum: atqui ad hoc talis successio necessaria non est; igitur frustra fingitur. Maior est ipsum fundamentum aduersariorum. Minorem probo, quia talis defectibilitas optimè saluatur per continuā dependentiā eiusdè esse, quā res creatæ media actione cōseruatiua liberè pendet à Deo: nam, etiā posita tota actione cōseruatiua & existentia, atque adeo tota perfectio- ne duratiua intrinseca in creatura, potest Deus pro quolibet momento futuro talem actionem suspendere, & creaturā in nihilū redigere, atque adeo illa amplius non durare.

67. Probatur secundò cōtra posteriorem modum; nam tota ratio ponendi talem modum successuum distinctum à substantia ipsa æterni, est vt substantia æterni correspondeat diuersis partibus temporis: sed ad hunc effectū non est necessarius talis modus: ergo, maior est fundamentum aduersariorum: minorem ostēdo, nam illud non est ad aliquem effectum necessarium, sine quo talis effectus haberi potest: atqui sine hoc modo superaddito haberi potest successiua correspondētia rei incorruptibilis ad tēpus; ergo, maior patet, minor probatur, nā posita re incorruptibili, & tēpore simul, & quocunque alio modo præciso, implicat talem rem non correspondere diuersis partibus temporis; cū nihil aliud sit, re correspondere diuersis partibus temporis, quā illis coexistere: implicat autem, re incorruptibilem positi in tempore, non coexistere diuersis partibus temporis; nam hoc ipso, quòd diuersæ partes temporis

fluūt circa talem rem, talis res coexistit illis, sicut eo ipso, quòd circa pontem præterfluūt diuersæ partes fluminis, pons coexistit illis; cum nil aliud sit, alteri coexistere, quā existere dum aliud existit: atqui dum diuersæ partes temporis existunt, existit res æterna; ergo illis coexistit.

68. Confirmatur, quoniam, vt in Phisicis docui, nulla duratio à parte rei distinguitur à re durante; cū enim duratio addat supra existentiam solam permanentiam in essendo, repugnat re durare duratione à propria existentia distincta. Implicat igitur, æuū esse modum ex natura rei distinctum à substantia æterna. Addo, quòd quælibet duratio proportionari debet rei, cuius est duratio, vt si illa sit indiuisibilis & permanens illa etiam indiuisibilis & permanēs sit, oportet, alioqui non esset proportionata mēsurā respectu sui mēsurati. Sicut enim duratio permanens non est congrua mēsurā rei fluentis; ita nec duratio fluens erit congrua mēsurā rei permanentis.

69. Dico secundò: Æuum differt ab æternitate tum per intrinsecam capacitatem termini, cuius non est capax æternitas: tum per exigentiam successionis in proprijs actibus & accidentibus substantiæ, quam mensurat. Ratione prioris differentię æuum habet, vt in quolibet momēto deficere possit, & in futurum amplius non protendi: ratione posterioris, vt non sit perfecta mēsurā rei, cuius est duratio: si quidem non mensurat rem quoad proprios actus & intrinsecas operationes ipsius, sicut æternitas; sed solum quoad substantiam. Assertio sic explicata constat ex dictis supra de Aeternitate.

70. Ad Patres adductos contra primam conclusionem. Resp. vel eos intelligi de duratione æternorum, mensurante non eorum substantiam, sed operationes, quarum esse sicut constat ex præterito & futuro, ita & earum duratio: & quia talis duratio est quoddam complementum æui; nam sicut propriæ operationes sunt complementum substantiæ, ita & ipsarum duratio est complementum durationis substantiæ; non incongruè dici potest, æuum ratione huius complementi adiuncti admittere aliquam successionem in substantia, vel intelligi de ipsamet duratione substantiæ, quæ saltem in potentia, & negatiuè admittit huiusmodi differentias præteriti & futuri: nam & qui creatus est initio mundi, poterit tunc non creati; & qui nunc est, poterit non fore. Aeternitas autem nec ratione durationis adiunctæ, nec in potentia & negatiuè admittere potest successionem vllam in diuina substantia.

71. Ad Primam rationem concessā sequela cum minore, loquendo de differentijs intrinsecis æuo: neganda est consequentia; quoniam fuisse in æuo, connotat aliquid, in cuius oppositum Deus non potest, quia connotat rem coexistisse præterito; fieri

a utem

Exponuntur
Partes.

autem nequit, ut quod coexistit præterito, non coexistit. Fore autem cum nihil connotet, in cuius oppositum Deus non possit, non repugnat, ut quod coexistit præterito, non coexistat futuro, esto præteritum & futurum, quatenus sunt differentia intrinseca, non distinguantur in ævo. Ratio verò est, quia licet ævum habeat totam suam perfectionem intrinsecam simul, quia tamen illam habet dependenter à Deo, totam illam simul amittere potest. Unde si Deus annihilaret angelum ab initio mundi creatum, non solum annihilaret durationem, quæ futura erat, sed etiam quæ fuit, licet non posset annihilare illam secundum extrinsecum connotatum quod fuerit: tamen annihilando illam non solum annihilaret durationem, quæ futura erat, sed ipsam etiam extrinsecum connotatum, quod resultare debuerat ex duratione ipsa futura. Cuius discriminis ratio est, quia hoc connotatum fuisse, necessario resultat ex coexistentia rei æternæ, ad tempus præteritum, quod non tollitur ex destructione rei presentis: connotatum verò temporis futuri pendet ex coexistentia rei presentis ad tempus futurum: destructa autem re presente, tollitur quin res ipsa, quæ est præsens, coexistat futuro; ac proinde non solum tollitur duratio intrinseca, sed ipsa etiam connotatio extrinseca, quæ essentialiter pendet ex permanentia rei presentis ad tempus futurum. Ad Confirmationem nego, Deum non posse non fore, ex eo præcisè, quod nunc habet quidquid ad coexistendum futuro requiritur, sed quia id habet à nullo extrinseco dependens.

72. Ad secundam nego consequentiam: Nam sicut correspondentia ad tempus extrinsecum nullam ponit perfectionem intrinsecam in re correspondente; ita nec correspondentia ad tempus extrinsecum infinitum ponit perfectionem intrinsecam infinitam in eadem re correspondente: non enim res crescit in perfectione intrinseca, per connotationem rei extrinsecæ; alioqui quilibet creatura esset infinita, quia connotat creatorem infinitum. Ad probationem consequentiæ, nego ævum esse mensuram temporis infiniti, sed solum purum coexistens; est autem mensura solius substantiæ æternæ, quæ sicut finita est, ita & ipsius ævum finitum erit: duratio nemque mensuram perfectionis sumit ab esse, quod mensurat.

73. Ad confirmationem neganda est maior: ratio discriminis oritur ex diverso modo, quo res adæquatur spatio, & tempori; nam spatio adæquatur permanentemente, tempori verò successivè. Ut autem res adæquatur spatio permanentemente, debet eò magis crescere in perfectione creabili, quò maiori spatio adæquatur: ut verò adæquatur tempori successivè, non oportet, ut quò longiori tempore adæquatur, eò perfectiorem durationem habeat: patet primò à posteriori, nã eodẽ modo Angelus supremus, atque infimus correspondebunt tempori infinito à parte post; cum ta-

men non eodem modo respondeant spatio; Nam quò Angelus est perfectior, eò maiori spatio correspondet. Secundò à priori, quia cum spatio sit permanentemente, ut res adæquatur spatio permanentemente infinito, debet ipsa quoque esse infinita: implicat enim, ut res permanentemente finita adæquatur spatio permanentemente infinito; cum talis adæquatio fieri debeat per commensurationem rei ad spatum. Contrà verò, cum tempus sit successivum, ad hoc ut res adæquatur tempori infinito, non est opus, ut res ipsa sit etiam infinita, sed sufficit, ut tempus sit infinitum. Cuius ratio est; quia res non debet adæquari toti tempori simul, sed successivè: potest autem eadem res, invariata quoad entitatem, correspondere infinitis partibus temporis successivè, eò quòd semper correspondet eadem res sub singulis partibus temporis. Toti autem spatio debet adæquari simul, quia spatum non est fluens, sed permanentemente; ut autem adæquatur infinito spatio simul, debet necessario esse quoad entitatem infinita, alioqui non posset adæquare illud totum simul.

74. Ad tertiam distinguenda est maior. dicitur unus Angelus plus durare, quàm alius per durationem intrinsecam, & nego; per connotationem & coexistentiam ad tempus extrinsecum, & concedo.

75. Ad quartam, Maior est intelligenda de negationibus, quæ tollunt defectus intrinsecos, per positionem perfectionis oppositæ, cuiusmodi sunt negationes, quas Deo tribuimus; non autem de negationibus, quæ solum tollunt connotationes & respectus extrinsecos, cuiusmodi sunt negationes infinitorum dierum subsequentium, quas tribuimus quo: sicut enim respectus, & coexistentia ad infinitos dies, non ponit in ævo perfectionem intrinsecam, ita nec infinitæ negationes infinitorum dierum ponent in ævo perfectionem ullam intrinsecam. Ex his patet ad Confirmationem.

76. Ad quintam nego consequentiam: ratio discriminis est, quia nequit subiectum acquirere novam formam siue intrinsecam siue extrinsecam, sine aliqua mutatione, vel sui, vel formæ: atqui nulla mutatio fit in spatio, quòd angelus de novo acquirit; ergo fieri debet in Angelo: nõ potest autem fieri nova mutatio, nisi per novum modum superadditum, ergo: Contrà verò, ut Angelus coexistat novæ & novæ parti temporis, non requiritur nova mutatio in Angelo, sed sufficit mutatio ipsa temporis, qua successivè fluit. Præcisè enim qualibet mutatione in Angelo, implicat Angelum non coexistere novæ & novæ parti temporis, quòd continuò fluit.

77. Ex dictis infertur 1. si Angelus annihilaretur, & postea reproduceretur, non reproduci cum novo ævo, sed cum eodem: quia cum eum non distinguatur ab existentia Angeli, implicat reproduci cum eadem existentia, & non cum eodem ævo: licet illud

ob interruptionem ab esse ad non esse, & à non esse, ad esse, dici possit prius & posterius se ipso sicut & existentia ipsa Angeli.

78. Inferitur 2. Quo pacto substantia incorruptibilis sit in actu, & in potentia simul ad durandum: est enim in actu ratione esse quod totum simul possidet est autem in potentia ratione dependentiæ, cum qua illud à primo agente possidet.

SECTIO V.

An præter æuum & tempus continuum concedenda sint aliæ durationes creatæ?

Scotus.

79. **P** R I M A sententia Scoti in 2. dist. 2. quæst. 8. negantis. Fundamentum est, quia omnia aut existunt successiue, aut permanenter: quæcumque existunt successiue, mensurantur tempore continuo; quæcumque existunt permanenter, mensurantur æuo: ergo præter tempus continuum, & æuum, non datur alia duratio creata. Confirmatur primò: quia quæcumque habent conformem modum manendi, habent mensuram eiusdem rationis in manendo, etiamsi vnum diutius duret alio: sed omnes res creatæ aut habent modum manendi successiuum, aut permanentem; si successiuum, mensurantur tempore continuo; si permanentem, æuo: ergo præter æuum & tempus continuum, non datur alia duratio creata: Confirmatur secundò: quia alioqui tot distinguendæ essent durationes specie diuersæ, quot distinguuntur res durantes. Vnde diuersum esset æuum vnus Angeli, ab æuo alterius specie diuersi.

S. Thomas.
Caietanus.
Henricus.
Durandus.
Capreolus.

80. S E C V N D A sententia est S. Tho. 1. p. quæst. 10. ar. 5. ad primum quæst. 53. ar. 3. & quodlibeto 2. ar. 5. & quodlibet. 11. ar. 4. Caiet. ibid. Henrici quodlibeto 12. quæst. 8. Durandi in 2. distinct. 2. quæst. 6. Capreoli quæst. 2. conclusionem 3. & 5. & reliquorum Thomistarum affirmantium, præter æuum & tempus continuum, dari alias durationes creatas. Pro cuius sententiæ explanatione,

81. D I C O primò: præter tempus continuum, quo mensurantur omnes motus & æuum, quo mensurantur substantiæ incorruptibiles, earumque accidentia & operationes suapte natura perpetuæ, datur alia duratio, qua mensurantur operationes indiuisibiles Angelorum. Fundamentum assertionis est, quia duratio est permanentia in esse, ergo diuersificatur à diuersa permanentia in esse: sed hæc omnia habent diuersam permanentiam in esse; ergo & diuersam durationem. Antecedens patet: consequentia etiam constat, nam specifica diuersitas oritur ex diuersa ratione contrarietatis generis, ergo ex diuersa ratione

permanentia in esse oritur diuersa ratio specifica durationis. Minor verò probatur. Nam diuersitas permanentia in esse, desumitur ex diuersa exigentia ad permanendum: sed prædicta omnia habent diuersam exigentiam ad permanendum. Nam motus habet exigentiam ad permanendum per diuersas, & continuas sui partes; substantiæ verò immortales ab intrinseco postulant permanere totæ simul indiuisibiliter: nec vllam habent intrinsecam potentiam incorruptibilitatis, sicut nec earum proprietates, & quædam operationes immanentes ipsarum, quæ nec ab extrinseco corrumpi, nec ab intrinseca potentia deficere possunt. Cuiusmodi est cognitio, qua Angelus perpetuò cognoscit se ipsum, & actio, qua sol intrinseca lucem continuò in se ipso conseruat. Huiusmodi enim operationes, cum nec possint ab extrinseco agente creato, nec ab intrinseca potentia, quæ eas semper ac necessariò conseruat, corrumpi, mensurantur æuo, non minùs, quàm substantiæ ipsæ, quarum sunt operationes: cum non minùs hæ, quàm illæ sint ab intrinseco incorruptibiles, & ad permanendum stabiles. Reliquæ verò operationes immanentes Angelorum, quoniam ex vna parte, quando existunt, totæ simul indiuisibiliter existunt & ex alia parte sunt ab intrinseco principio, à quo liberè cōseruantur, defectibiles, non possunt mensurari æuo, quo mensurantur res ab intrinseco indefectibiles; aut tempore continuo, quo mensurantur res successiue; mensurari debent duratione diuersa rationis ab vtroque. Quia cū duratio sit mensura rei durantis, & mensura proportionari debeat mensurato, non possunt mensurari æuo, quod est tantum mensura rei ab intrinseco indefectibilis; nec tempore continuo, quod est mensura rei successiue.

82. D I C O secundò: Duratio, qua mensurantur res indiuisibiles ab intrinseco defectibiles, est instans temporis discreti, formaliter indiuisibile, virtualiter diuisibile. Est S. Tho. & reliquorum supra citatorum. *Instans* dicitur, quia est duratio tota simul, & nō per partes existens; per quod differt à tempore continuo. *Formaliter indiuisibile*, quo conuenit cum instanti temporis continui, quod est etiam indiuisibile. Dicitur autem *virtualiter diuisibile*, quo differt ab eodē instanti temporis continui, & conuenit cum æuo. *Temporis*, qua particula discriminatur ab æuo, quod suapte natura ineptum est ad tempus componendū: cum enim de ratione temporis ut sic, sit prius & posterius immediate sibi succedentia, eum autē suapte natura sit perpetuum, ineptum erit ad tempus vllum componendum; quia ut posset tempus componere, deberet posse vnum æuum alteri æuo succedere, per inceptionē vnus, & corruptionem alterius. Contrà verò, quia duratio ab intrinseco defectibilis, apta est succedere alteri durationi ab intrinseco etiam defectibili in eodē subiecto, apta erit

S. Thom.

componere

componere tempus aliquod; ad quod componendum sufficit, vt duratio vnus immediatè succedat durationi alterius, per mutuam impossibilitatem naturalem: sed tam duratio vnus cognitionis angelicę succedit naturaliter impossibilitè durationi alterius cognitionis eiusdem angeli, quàm duratio vnus formę materialis succedit materialiter impossibilitè durationi alterius formę in eodem subiecto: igitur apta sunt componere tempus aliquod. *Discreti* dicitur, ad differentiam continui: continuum enim constat ex priori & posteriori diuisibilibus, aptis ad continuitatem gignendam; *discretum* verò ex priori & posteriori indiuisibilibus, ineptis ad continuitatem faciendam. Vnde dicitur *discretum*, quia partes, illud componentes, non continuantur, sed quædam quasi discretę vnitates totæ simul sibi immediatè succedunt. Huius temporis discreti auctor censetur S. Tho. quem posteriores Scholastici sunt secuti: & colligitur ex Auguft. lib. 8. de Gen. ad literam cap. 20. vbi docet, creaturam spirituales mouere se in tempore, dum internas affectiones exercet.

83. Dico 3. Beatitudo supernaturalis mensuratur æuo, quod, quia supernaturalis est ordinis, & participatio quædam vitę diuinę, quę mensuratur æternitate, rectè à S. Th. & Thomistis, ad differentiam quę naturalis, quo mensurantur substantiæ æternorum, & perpetuę earum operationes, dicitur participata æternitas.

84. Nec alio, quàm de nomine contendit Scot. in 4. dist. 49. q. 6. §. *De secundo dubio*, cum negat beatitudinem supernaturalē mensurari participata æternitate, sed tantum æuo, quo mensuratur substantia ipsa beati: quia cum beatitudo non sit immutabilior substantiā, cuius est ipsa beatitudo, cum nullum accidens possit esse immutabilius substantiā, cui inheret, nō poterit immutabiliore duratione, qualis est æternitas, mensurari. Nam S. Tho. non ex eo deducit, beatitudinem mensurari æternitate, quia est immutabilior substantiā, sed quia est ordinis altioris diuini: vnde sicut esse diuinum mensuratur æternitate imparticipata, & à se; ita esse diuinum participatum, mensuratur æternitate participata. Eadem est ratio de gratia, & reliquis habitibus supernaturalibus perseverantibus in beatis; secus de iisdem existentibus in viatoribus: in quibus, quia habere possunt contrarium non mensurantur æuo, aut æternitate, sed instanti temporis discreti ordinis supernaturalis: cuius ratio est, quia æuum, & æternitas participata inuoluit indefectibilitatem ab intrinseco, quam non dicunt gratia, & reliqui habitus supernaturales in viatoribus, in quibus corrumpi possunt ab intrinseca potentia subiecti, in quo existunt.

85. Ex dictis infertur 1. operationes externas Angelorum non mensurari æuo, aut instanti temporis discreti, sed tempore continuo. Fundamentum est, quia Angeli non aliam possunt in externa corpora operationem

exercere, quàm motum localem, qui mensuratur tempore continuo.

86. Infertur 2. operationes internas hominis mensurari tempore, non æuo, aut instanti temporis discreti. Fundamentum est, quia omnis operatio interna hominis fit medio discursu, ex vno actu in aliū continuo procedendo: contrā verò, operationes interne angelorū eliciuntur totæ simul indiuisibiliter, sicut etiam totæ simul indiuisibiliter desinunt. Dices saltem posset homo in eadē indiuisibilicognitione manere absque nouo discursu: ergo saltem tunc operatio interna hominis non mensuraretur tempore continuo, sed discreto: Resp. In eo casu nullum esse absurdum talem operationem mensurari instanti temporis discreti: quod concedi t Capreolus ad quartum contra tertiam conclusionem.

87. Infertur 3. Materiam primam in sententia Thomistarum mensurari instanti temporis discreti, quia in sententia ipsorum materia existit existentia formę: vnde sicut existentia vnus formę, succedit alteri indiuisibiliter & tota simul: ita eadem materia, vt existit existentia vnus formę succedit sibi ipsi indiuisibiliter & tota simul vt existenti existentia alterius formę: quia verò duratio non est permanentia rei secundum esse essentię, sed secundum esse existentię, durare enim formaliter includit existere, esto materia sibi nō succedat quoad esse essentię, quę semper manet eadem, quia tamen sibi succedit, quoad esse existentię, quę ad variationem cuiuscunque formę variatur, mensuratur instanti temporis discreti: in sententia verò Scoti, & aliorum, quam ego veram puto, materia secundum se sumpta mensuratur æuo; quia habet durationē ab intrinseco indefectibilem: est enim secundum se ingenerabilis, & incorruptibilis. Dixi *secundum se*, nam vt coniuncta mutationibus mensuratur tempore, vt constat in viuētibz, in quibus continuo motu acquiruntur, & deperduntur nouę partes materię.

88. Ad fundamentum Scoti negatur Minor quoad secundam partem: nam quę permanentes existunt, sunt in duplici differentia; aliqua enim existunt ab intrinseco indefectibilia, & hæc mensurantur æuo; alia ab intrinseco defectibilia, & hæc mensurantur instanti temporis discreti. Eadem responsio applicatur ad primam confirmationem. Ad secundam verò nego sequelam: nam differentia sumpta ex sola diuersitate rerum, est tantum materialis, ac proinde nequit specificare diuersas durationes, quarum differentia formaliter spectatur penes maiorem vel minorem defectibilitatem in essendo.

89. Atque hæc dicta sint de mensura intrinseca rerum: nam de mensura extrinseca cenſeo nec æuum vnus angeli mensurari per æuum alterius, nec tempus discretum vnus, per tempus discretum alterius, vti Thomistę censent, putantes omnia æua inferiorum angelorum mensurari æuo supre-

Capreolus.

Scotus.

Scotus.

Thomistę.

mi angeli, omnesque operationes eorum operatione supremi angeli. Probo primum, quoniam mensura debet esse certior & notior mensurato: æuum autem supremi angeli est æquè certum ac notum atque aliorum; cum in permanentia ab intrinseco indefectibili omnes angeli sint pares: nam æquè omnes sunt ab extrinseco agente creato incorruptibiles, & in ordine ad Deum vnus non est independens alio. Confirmatur: nam mensura deseruit ad dignoscendum, quantum vna res excedat aliam in quantitate: Sed quando res mensurabilis est æquè nota mensuranti, atque est ipsa mensura, non est opus mensura ad cognoscendam quantitatem rei mensurabilis. At æquè nota est omnibus angelis virtualis quantitas duratiua vniuscuiusque: ergo non est opus æuo vniui ad dignoscendum æuum alterius. Maior cum Consequentia constat. Minor probatur, quia cum omnes angeli simul cæperint durare, & omnes æquè, sint ab intrinseco indefectibiles, & in perpetuum duraturi, & hoc naturaliter notum sit omnibus, nota etiam erit omnibus virtualis quantitas duratiua vniuscuiusque.

91. Probo secundum, quia nequit deseruire vt mensura id, quod suapte natura est ignotum: at quælibet operatio interna angeli est suapte natura ignota alteri angelo; ergo nequit deseruire illi vt mensura. Maior cum Consequentia patet. Minorem ostendo, nam quælibet operatio interna angeli, ob perfectum dominium libertatis, quod quælibet creatura intellectualis naturaliter habet in suos actus internos, est naturaliter ignota alteri angelo: ergo nequit illi deseruire vt mensura. Confirmatur, quia quælibet operatio interna angeli libere pendet in quantitate duratiua à potentia libera eiusdem angeli; igitur nequit esse certa mensura durationis. Consequentia constat, quia mensura debet habere stabilem ac certam quantitatem; non potest autem habere stabilem ac certam quantitatem, quæ quoad tantam, aut tantam quantitatem, pendet à libera potentia alterius.

92. A quo autem tanquam à mensura ex-

trinseca mensuretur æuum angelorum, & interna, atque externa operationes eorumdem, Durandus in 2. dist. 2. q. 5. num. 14. Ockamus quæst. 13. Gabriel qu. 1. conclusione 7. censent mensurari tempore nostro: quod mihi probabilius est, tum à paritate substantiarum corruptibilium, quarum extrinseca mensura, notificans earum durationem, est tempus, non obstante, quod intrinseca mensura ipsarum sit instans temporis discreti: dicimus enim Adamum, vel Abrahamum tæto vel tanto tempore vixisse. Tum à priori, quia durare essentialiter importat respectum ad tempus reale vel imaginarium: ergo impossibile est cognoscere, quamdiu quis durauerit, nisi cognoscatur tempus, in ordine ad quod durauerit. Confirmatur; nam ita se habet duratio ad tempus, sicut presentia ad locum: sed impossibile est cognoscere; quantum vnus angelus distet ab alio, nisi per extrinsecam mensuram spatij localis: ergo impossibile est cognoscere, quantum vnus angelus, vel anima rationalis distet in duratione ab alia, nisi per extrinsecam mensuram temporis, quo vna distat ab alia.

93. Tum quia, cum dicitur vnus angelus cognoscere durationem alterius, aut significat, debere tantum cognoscere durationem illius intrinsecam, aut etiam extrinsecam coexistentiam ad tantum, vel tantum tempus. Si primum, nõ eget angelus extrinsecam mensuram ad illam cognoscendam, nam ex natura ipsius angeli naturaliter nota intrinseca duratio illius, nempe quod sit perpetua, & ab intrinseco indefectibilis. Neque enim hinc loquimur de quantitate perfectionis, secundum quam nõ infior, angelos inferiores cognosci, tanquam per extrinsecam mensuram, per naturam & perfectionem supremi angeli, sed de quantitate duratiua, quoad intrinsecam perfectionem durandi, est æqualis in omnibus, atque adeo quæ nota omnibus. Si secundum; impossibile est cognoscere, quamdiu angelus, vel anima durauerit, nisi cognito tempore, tanquam extrinseca mensura, in quo durauit.

Durandus.
Ockam.
Gabriel.

DISPUTATIO VIII.

De Immensitate DEI.

OST Aeternitatem agimus de immensitate, quæ per se consequitur ad immutabilitatem, posterius tamen, quam aeternitas, quia res prius concipitur esse, quam esse in loco: est autem Deus æternus, quatenus est; immensus verò, quatenus est, vel esse potest præsens loco. Porro immensitas sumi potest dupliciter: primo transcendenter, vt modus intrinsecus

cuiuslibet attributi, quo pacto est idem, atque infinitas transcendenter sumpta: nam, quodlibet attributum Diuinum est in suo genere infinitum, immensum, & illimitatum. Secundò, vt peculiare attributum, virtute distinctum à cæteris, qua ratione inuoluit aptitudinem ad coexistendum in infinitis locis, per omnimodam sui immutabilitatem: in quo sensu nos hinc de illa disputamus.

SECTIO